

Catalijn Claes

De weg die wij gaan

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

Kars Lansink, de plunjezak over de schouder, kijkt verwonderd naar de versierde ereboog die voor zijn ouderlijk huis staat opgesteld, ter ere van de Indiëganger die na drie jaar dienstdienst naar patria is teruggekeerd. Jawel, een ereboog van slingers, rood papieren rozen, waartussen een bungelend bordje met daarop de tekst *Welkom thuis*.

Nou, daar staat hij dan in de vroege ochtend, en niemand die hem op dit uur verwacht. Dat komt door sergeant Boendermaker, die half hangend uit het portier hem toeriep: ‘Kwak je plunjezak in de laadbak en kom voorin zitten.’

Hij had tijdens de rit gevraagd: ‘Woont u ook die richting uit? Nooit geweten.’

Boendermaker, met een grijnzende snuit: ‘Een jongen van het platteland, net als jij, daarom kon ik zo goed met die “raddraaiers” opschieten, beter dan Kwaaitaal.’

Kwaaitaal was de inlichtingenofficier. Als je het met hem aan de stok kreeg, was je nog niet jarig, en menigeen heeft een ‘Douwtje’ opgeknaapt... Boendermakers ratel stond niet stil, hij prees patria de hemel in alsof hij in het beloofde land was teruggekeerd...

Hij was niet ingegaan op Boendermakers enthousiaste gepraat. Zijn gedachten omcirkelden zijn achterliggende dienstjaren, en worstelden met de vraag: hadden de Nederlanders van toen met hun mentaliteit van koopman-dominee, het geestelijke moraal en zielenleven van het volk aldaar kapot gebeukt door opgelegde dwang en overheersing?

Boendermaker had gevraagd: 'Je zegt niet veel, neef.'

Hij had een blik opzij geslagen. Boendermaker, een beste vent, leefde met de jongens mee, maar was soms een 'ouwe drans' die tot vervelens toe kon blijven doorzeuren... Hij had een blik door het raam geslagen, de vrachtwagen snorde langs fleurige bloemenvelden die in volle glorie stonden te pronken, en in de sloten staken gele lissen hun koppen boven het water uit. Hij had gezegd: 'Holland, ik zal er weer aan moeten wennen.'

Boendermaker, met een brede grijns: 'Dat went gauw genoeg, als je straks je meid knuffelt.'

Je meid... Cora danste door zijn geest, het buurmeisje, een kop met blonde krullen, blauwe ogen en een rode mond en parelwitte tanden als ze lachte, en Cora lachte veel, behalve op het mo-

ment toen ze hoorde dat hij voor vrijwilliger had getekend en voor drie jaar naar Indië zou worden uitgezonden.

Ze had timide gevraagd: ‘Zul je af en toe wat van je laten horen?’

Hij had geplaagd: ‘Dan moet ik er wel aan denken, met al die mooie meisjes om me heen.’

Een por tegen zijn arm: ‘Rotjong.’

Hij lachte en schold terug: ‘Klein kreng.’

Cora reageerde kortaf: ‘Ik hoor het al, uit het oog, uit het hart.’

Hij, onthutst door wat ze tegen hem zei, maar ook met een tikkeltje vreemd pijnlijk aandoend plezier omdat ze op zijn praat zo fel reageerde: ‘Nou, vooruit, jij je zin, om de maand een brief.’

Een blijde lach: ‘Da’s goed, ja.’

O... hij wist allang dat hij haar niet koud liet, maar hij haar...? Een opgewekt kind en een aardig smoeltje... Maar toch... en die brievenschrijverij, ja, heel in het begin, van háár welteverstaan, maar van hem? En na de vierde brief was het over en uit.

De vrachtwagen stopte, twee paar stevige knuisten grepen in elkaar.

‘Geniet van je vrijheid, Kars.’

‘Da’s wederzijds, sergeant.’

‘En knuffel je liefje niet dood.’ Plots een grauw: ‘Indië... foetsie na driehonderd jaar, ik zal d’r nooit aan wennen... Nou, tabee makker, en maak er wat van.’

Boendermaker had gas gegeven, de vrachtwagen trok op, verdween in de verte, sloeg de hoek om en was verdwenen.

En nu staat hij hier, voor dag en dauw thuis, en kijkt naar het bungelende bordje boven in de sierboog, waarop in sierlijk geschilderde letters *Welkom thuis*. Welkom, na drie jaar hardvochtige, niets-ontziende politionele acties, tegen de hardnekkig vechtende guerrillastrijders, die geloofden in hun overwinning op het kolonialistische bewind, en de kreet ‘Merdeka¹’ was niet van de lucht.

Bam... de kerkklok van het baptistenkerkje slaat. ‘Maranatha’ staat er op de grauwgrijze gevel. Hij telt de slagen mee. Een... twee... Zes bronzen slagen galmen over de spitse, rode daken van de kleine huizen met hun verweerde geveltjes en vierkanten ruiten, waarin de opkomende zon zich rozerood weerspiegelt. Kleine huizen met smalle tuintjes waarin afgebonden stokrozen, zonnebloemen en kleurige dahlia’s, typerend voor dit arbeidersbuurtje, waarvan hij

de meeste bewoners kent: eenvoudige, hardwerkende mensen, zes dagen in de week vroeg op en laat thuis.

Hij zakt op het muurtje neer en kijkt in het rond. De meesten van hen kent hij, werkende vaders, zorgende moeders, met ieder zijn eigen familiegeschiedenis. Op nummer acht woont Kees Kraal, voorman op een houthandel. Kees is er een van 'Gods water over Gods akker', tot wanhoop van zijn tien jaar jongere vrouw. Haar klaagzang: 'Nog even en we kunnen thuis een elftal beginnen.' Naast Kraal woont de weduwe Smitje. Ze runde vroeger een snoepwinkeltje op de Spoorgracht, en alle kinderen uit de buurt waren met hun zondagse snoepcent haar vaste klantjes. Nogablokken, wijnballen en duimdrop gingen in aantallen over de toonbank. Maar kleine kinderen worden groot en de klandizie liep terug, en van de ene op de andere dag hield vrouw Smitje het voor gezien, ze sloot de winkel en verkocht heel het zaakje aan boterhandelaar Slikker, die het verbouwde tot een pakhuis waar hij voorraad en zijn bakfiets in kon stallen. Vrouw Smitje trok in een huurhuisje, nam twee katten en een papegaai, en bracht al haar vrije tijd door met hark en schoffel in haar tuintje, dat ze omtoverde tot een

klein paradijsje vol kleurenpracht.

Naast haar woont Neel Brad, en dat geeft me nogal een verschil met het heldere, schone, geschrobde straatje van vrouw Smitje. Neel is er een van 'eerst het plezier en dan het werk', en neemt het doorgaans niet zo nauw, tot ergeris van haar propere, heldere buurvrouw. Dus... harrewarren. Maar Neel heeft ook een gouden 'gouwe' hart, want is vrouw Smitje een dag niet lekker, wie loopt haar na met een bakkie leut en een bakkie soep? Juist, Neel.

Naast Neel woont Dorus Smak. Hij heeft in de Binnensteeg een handeltje in lompen en metalen. Dorus, een eerlijke, harde werker, vroeg op, laat naar bed, en weduwnaar. In de week vlak voor Kars naar Indië vertrok, stierf Dorus' vrouw aan een langdurige nierziekte. Nu runt Dorus' dochter zijn huishouden. Bregje, een stoere, mollige meid en kraakhelder, waar geen kerel naar kijkt want Bregje heeft een hazenlip en spreekt door haar neus. En voor menig kerel geldt: 'Het oog wil ook wat.' Zonde voor die meid, ze verdient beter, maar wie krijgt op voorhand wat hij verdient? Dat zijn er weinig. Neem alleen zichzelf. Wist hij veel, hij dacht: in dienst zit ik goed, m'n kostje is gekocht. Nou, mooi niet dus, na drie jaar

terug in de burgermaatschappij, met wat voor vooruitzicht? Goed, hij heeft koppie-koppie, haalde met gemak zijn mulodiploma, mocht van zijn ouders doorleren, maar hij voelde daar niet voor, zocht het meer in spanning en avontuur. Nou, dat heeft-ie geweten. Hitte, stof, knokken, en met harde hand orde handhaven, de opstandige 'katoentjes' moesten weer in het gareel en de verwinning weer aan Den Haag. Jawel, goed uitgekiend, maar het liep anders. Indië vrij, en Den Haag; de weduwe ben jij. Want die hadden het nakijken. Ja, wie had dat gedacht? En hij, Kars Lansink, die dacht: onder lands wapenrok zit ik goed. Mooi niet dus, weer terug in de burgermaatschappij en een baantje zoeken, als arbeider op een conservenfabriek, staand aan de lopende band conservenblikken inpakken, waarin sperziebonen, snijbonen, grauwe en groene erwten en kapucijners, hup in de pan en klaar. 'Luiewijvengroenten' noemt zijn moeder het en pal daarop: 'Mij niet gezien, er gaat niks boven vers.' Ze is dan ook een trouwe klant van Geervliet, het groentewinkeltje op de hoek van de Stakmanbossestraat. Oude vrouw Geervliet, tachtig jaar en nog goed ter been, staat haar zoon dagelijks bij. Dirk verkoopt voor in de winkel verse groenten,

en Ootje in het achterhuis: withouten klompen, ragebollen, zinken emmers en zeemleren lappen. En Dirks mening: ‘Zo heeft ieder zijn eigen werk en je houdt er de vrede bij.’

Jawel, ieder zijn eigen werk, en hij de dienst uit, en wat dan? Als pennenlikker op een of ander kantoor? Want met alleen een mulodiploma zijn de kansen niet zo erg groot. Een vlaag drift slaat door hem heen. Jawel, hij mocht doorleren van zijn ouders, zag er het nut niet van in, en nu komt hij zichzelf tegen. Nee, dan zijn broer Sjaak: vier jaar ambachtsschool. Sjaak, geen leerhoofd zoals hijzelf, maar wel een taaie volhouder en doorzetter, en op het eindexamen slaagde hij met zevens en achten. Vader was vol trots: ‘Zoon, je bent er.’

Vader... Hij verzinkt in gepeins. Vader is voltooid verleden tijd. Hij was nog maar net drie maanden in Indië of hij kreeg van thuis het bericht dat Lansink senior aan een hartinfarct was overleden, en de eerste gedachte die door hem heen ging, was: nu zijn Sjaak en ik de kostwinnaars. Sjaak, die met zijn behaalde diploma naar de Hendrik de Keizerschool wilde.

Vader was vol verbazing: ‘Voor wat?’

‘Studeren voor bouwkundig tekenaar.’

Vader, op een voorzichtig toontje: ‘Hoe wil je

dat versieren? Het geld groeit je moeder en mij niet op de rug, en het heeft ons al genoeg gekost.’

Sjaak reageerde rustig en zeker: ‘Dat weet ik, vader, ik heb me verhuurd bij Gielens.’

Verbazing alom: ‘Wat? Jij? Werken bij Gielens?’ Gielens was een kleine aannemer-metseelaar.

Sjaak vroeg: ‘Nou én? Op school heb ik met-selen geleerd, nu kan ik het in de praktijk brengen.’

Het eind van het liedje was: vader stemde toe, moeder sputterde tegen, en aan Sjaak de overwinning: overdag werken bij Gielens en twee keer in de week een driejarige avondcursus op de Hendrik de Keizerschool in Amsterdam. Nog een maandje, dan zit het er voor Sjaak op, en als het even meezit loopt hij met een witte boord om zijn nek. Sjaak, een taaie volhouder, en hij, Kars, hij slaat een blik in het verleden. Een vaag verdriet glijdt door zijn hart. Toen was hij een bolleboos in het leren, jawel, en toch een grote stommerd, die het niet zag of liever: het niet wilde zien.

Bam... halfzeven, de melkwagen van Jacobs rolt door de straat. Verwonderd kijkt de man op als hij Kars op het muurtje ziet zitten. Hij roept: